

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

OPR. BEATA KUCHARSKA

Wielokulturowość

pogranicza polsko-ukraińskiego
(język – literatura – kultura)

PROGRAM ZAJĘĆ

PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU
PROMOCJA JĘZYKA POLSKIEGO THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR ACADEMIC EXCHANGE)

Cele główne zajęć:

- **zapoznanie z kulturą regionu pogranicza polsko-ukraińskiego w okresie od XIX do XXI w. z wyakcentowaniem intertekstualności oraz elementów interakcji i tzw. styków kulturowych,**
- **kształtowanie kompetencji międzykulturowych w odniesieniu do twórczości pogranicza polsko-ukraińskiego (terytorialnego, kulturowego, osobowego i interakcyjnego),**
- **rozwijanie umiejętności komunikowania się międzykulturowego, wzajemnej wymiany wartości oraz kształtowanie postawy szacunku i dbałości o wspólny spadek dziedzictwa kulturowego.**

NAWA

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

PROBLEMATYKA ZAJĘĆ:

STYK KULTUR POLSKIEGO I UKRAIŃSKIEGO OBSZARU TERYTORIALNEGO

Environmental Conservation Training | Feb. 2020

MIĘDZYKULTUROWOŚĆ I WSPÓLNE DZIEDZICTWO KULTURY

Podjęmowana tematyka:

**POGRANICZE W ROZUMIENIU TERYTORIALNYM –
STYKOWE (W WYNIKU HISTORYCZNEGO KONTAKTU
KULTUR)**

**POGRANICZE INTERAKCYJNE – EFEKT PROCESU
KOMUNIKACJI MIĘDZYLUDZKIEJ
I MIĘDZYKULTUROWEJ**

KULTUROWY PRZEKAZ MIĘDZYKULTUROWY

Metoda tekstu programowanego zajęć e-learningowych

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

MODUŁ 1

1

FOLKLOR DZIECIĘCY – TEKSTY POGRANICZA
KULTUROWEGO POLSKI I UKRAINY
ZADANIA PROGRAMOWANE, EWALUACJA

MODUŁ 2

2

TWORCZOŚĆ MALARZY ŻYJĄCYCH NA
POGRANICZU POLSKIEGO I UKRAIŃSKIEGO
OBSZARU KULTUROWEGO , OBRAZY JAKO
PRZYKŁAD INTERAKCJI KULTUROWYCH

MODUŁ 3

3

BAŚNIE, LEGENDY, PODANIA, DUMKI, KLECHDY
POSTACIE I WĄTKI MITOLOGII SŁOWIAŃSKIEJ –
PRZYKŁAD INTERAKCJI KULTUROWYCH

EWALUACJA

4

TESTY (EX ANTE I EX POST)

MODUŁ 1 - FOLKLOR DZIECIĘCY POGRANICZA UKRAIŃSKO-POLSKIEGO

**WSPÓLNE TEKSTY KULTURY
WSPÓŁTWORZONE PRZEZ KOLEJNE
POKOLENIA**

MODUŁ 2 - MALARZE POGRANICZA POLSKO- UKRAIŃSKIEGO

**TWÓRCZOŚĆ MALARSKA W PRZESTRZENI
STYKU KULTUR - WĄTKI I MOTYWY**

MODUŁ 3

TEKSTY KULTURY POGRANICZA

baśnie, klechdy domowe
legendy, podania, dumki

mitologia słowiańska

- postacie, wątki
- ich obecność w popkulturze
- intertekstualność
- reinterpretacje

E-LEARNING

W koncepcji zajęć nt. "Wielokulturowość pogranicza polsko-ukraińskiego (język – literatura – kultura)" przyjęto styl nauczania tzw. **e-learning (e-edukacji), uwzględniający kontakt z nauczycielem poprzez aktywności prowadzone zdalnie**, jak: spotkania bezpośrednio przez platformę Google Classroom (formy: Meet, chat, forum i kontakt mailowy), **a także zaprogramowane zadania** (uwzględnione w programie kształcenia zajęć, podzielonych na trzy moduły – Moduł 1 "Folklor dziecięcy", Moduł 2 "Malarze pogranicza", Moduł 3 "Teksty kultury pogranicza") – pliki interaktywne, zadania w generatorach ćwiczeń (np. Genially, Wordwall, LearningApps, Edpuzzle, Educandy, Puzzle).

Do każdego z trzech modułów dołączono materiały edukacyjne oraz ewaluacyjne.

METODA ZADAŃ PROGRAMOWANYCH

GRY, QUIZY I INNE ĆWICZENIA INTERAKTYWNE

(GENERATORY ĆWICZEŃ
- WORDWALL, LEARNIGAPPS, GENIALLY,
EDPUZZLE, EDUCAPLAY, GOOGLE)

EWALUACJA

TEST EX POST I EX ANTE

**KARTY EWALUACJI
W MENTIMETER**

CZAS TRWANIA
KURSU

miesiąc

**INSTRUKCJE SZCZEGÓŁOWE DOŁĄCZONO DO KAŻDEGO
ZADANIA W OBRĘBIE MODUŁU.**

PO ZAKOŃCZONYCH DZIAŁANIACH W OBRĘBIE MODUŁU
UCZESTNICY MAJĄ MOŻLIWOŚĆ ZADAWANIA PYTAŃ W
MENTIMETER

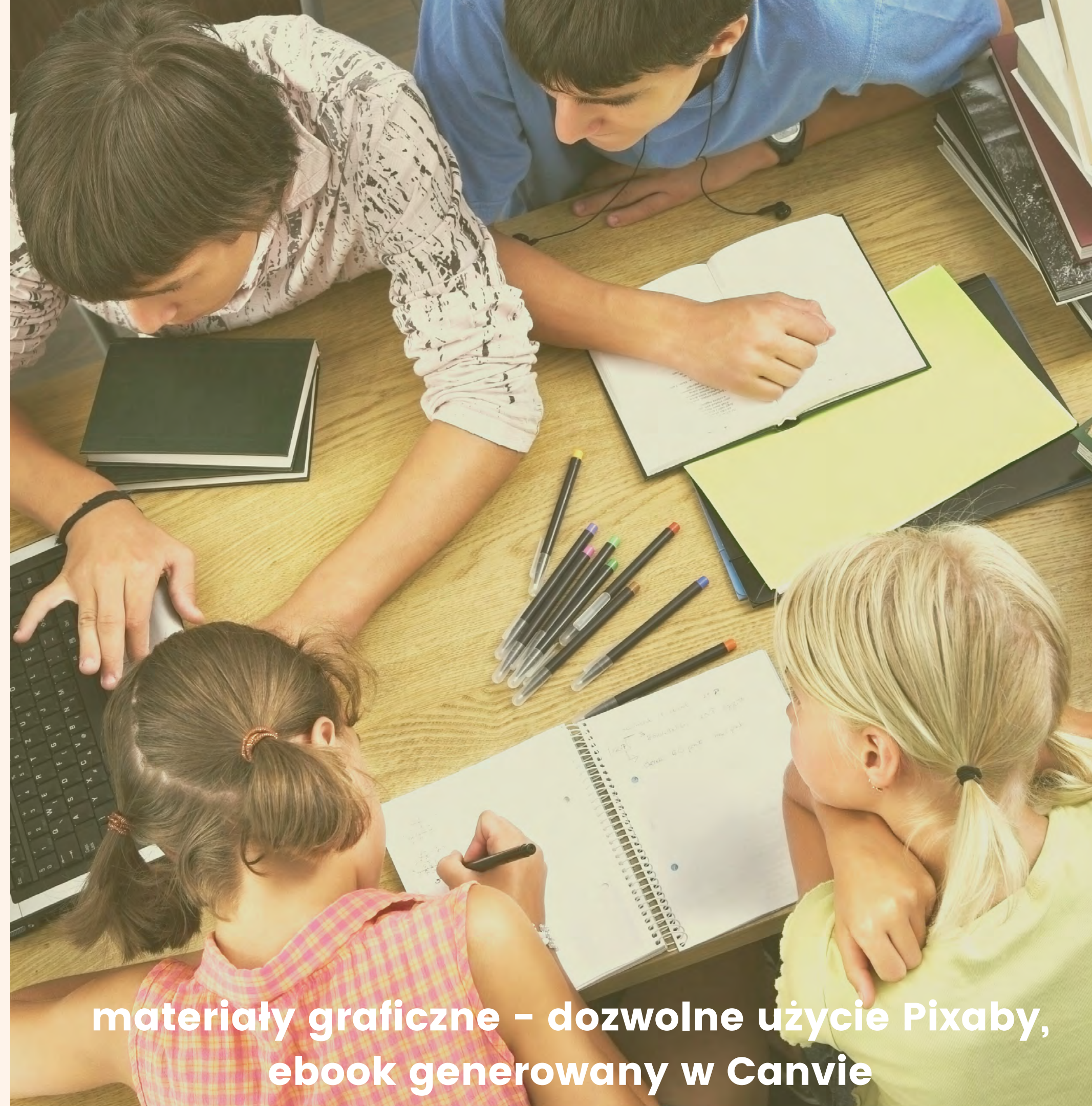
LUB W KOMENTARZU DO ZAJĘĆ NA PLATFORMIE EDUKACYJNEJ
GS CLASSROOM

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

**materiały graficzne – dozwolne użycie Pixaby,
ebook generowany w Canvie**

EBOOKI I PREZENTACJE

DO KAŻDEGO MODUŁU DOŁĄCZONO
MATERIAŁY DYDAKTYCZNE:

- PREZENTACJE MULTIMEDIALNE
- EBOOKI (Z MOŻLIWOŚCIĄ POBRANIA
PRZEZ UCZESTNIKA NA DYSK GOOGLE)
- KARTY PRACY, ZADANIA
INTERAKTYWNE

LISTOPAD, 2020

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

WPROWADZENIE

ZAPREZENTOWANIE
TEMATYKI ZAJĘĆ
ZAPROSZENIE
UCZESTNIKÓW

INSTRUKCJE
UŻYTKOWANIA

TEST EX ANTE

PRZED ROZPOCZĘCIEM
ZAJĘĆ WŁAŚCIWYCH
UCZESTNICY ZOSTANĄ
POPROSZENI O
WYKONANIE TESTÓW EX
ANTE,
TJ. "Z GÓRY, PRZED
DZIAŁANIEM"

ZAJĘCIA WŁAŚCIWE

TRZY MODUŁY TREŚCI -
METODĄ TEKSTU
PROGRAMOWANEGO

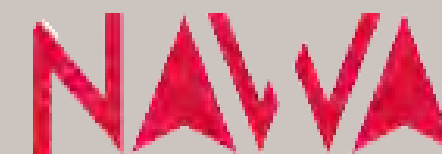
EWALUACJA PO
ZAKOŃCZENIU KAŻDEGO
MODUŁU PROGRAMU

TEST EX POST

KOŃCOWY TEST
W GOOGLE FORMULARZU
NA ZAKOŃCZENIE KURSU
TJ.
TEST EX POST

TREŚCI ZAJĘĆ METODĄ TEKSTU PROGRAMOWANEGO

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

PROGRAM ZAJĘĆ "WIELOKULTUROWOŚĆ"

CZYLI CIĄG POWIĄZANYCH
ZE SOBĄ MERYTORYCZNIE
I LOGICZNIE PORCJI
WIEDZY, ZAKOŃCZONYCH
ZADANIAMI
SPRAWDZAJĄCYMI

TEKST PROGRAMOWANY

PODZIELONY NA MODUŁY
POZWALA PRACOWAĆ
UCZESTNIKOM
W INDYWIDUALNYM TEMPIE
ZGODNIE Z PRZYJĘTYM
HARMONOGRAMEM

PROGRAM PODZIELONY NA MODUŁY

KAŻDY MODUŁ SKŁADA SIĘ
Z CZĘŚCI WYKŁADOWEJ I
PROBLEMOWEJ, ZADAŃ
PROGRAMOWANYCH
(INTERAKTYWNYCH
ĆWICZEŃ)

INTERAKTYWNE ZADANIA PROGRAMOWANE

UMOŻLIWIAJĄ
WERYFIKACJĘ NA BIEŻĄCO
ROZUMIENIA TREŚCI
MODUŁU, KONTROLĘ I
SAMOOCENĘ (SELFTESTY)

MODEROWANIE PRACY PRZEZ NAUCZYCIELA

BIEŻĄCY KONTAK Z N-LEM
POPRZEZ DOSTĘPNE
NARZĘDZIA W SIECI;
OCENA POSTĘPÓW PRACY
UCZESTNIKA - TESTY EX POST
I POST ANTE

**PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU PROMOCJA JĘZYKA POLSKIEGO
(THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR ACADEMIC EXCHANGE)**

opr. Beata Kucharska

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

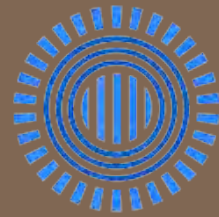
INTERAKTYWNE ZADANIA PROGRAMOWANE

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

PROGRAMY, APLIKACJE I GENERATORY ĆWICZEŃ W SIECI

PREZENTACJE, SKRYPTY

Prezi

ĆWICZENIA, ZADANIA

Learning Apps

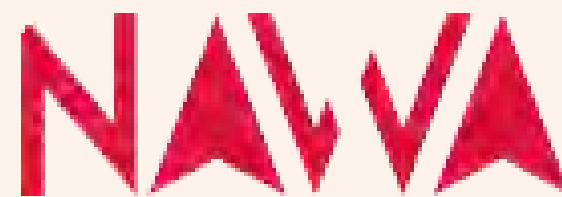
QUIZY, SELFTESTY, KARTY EWALUACJI

Quizizz

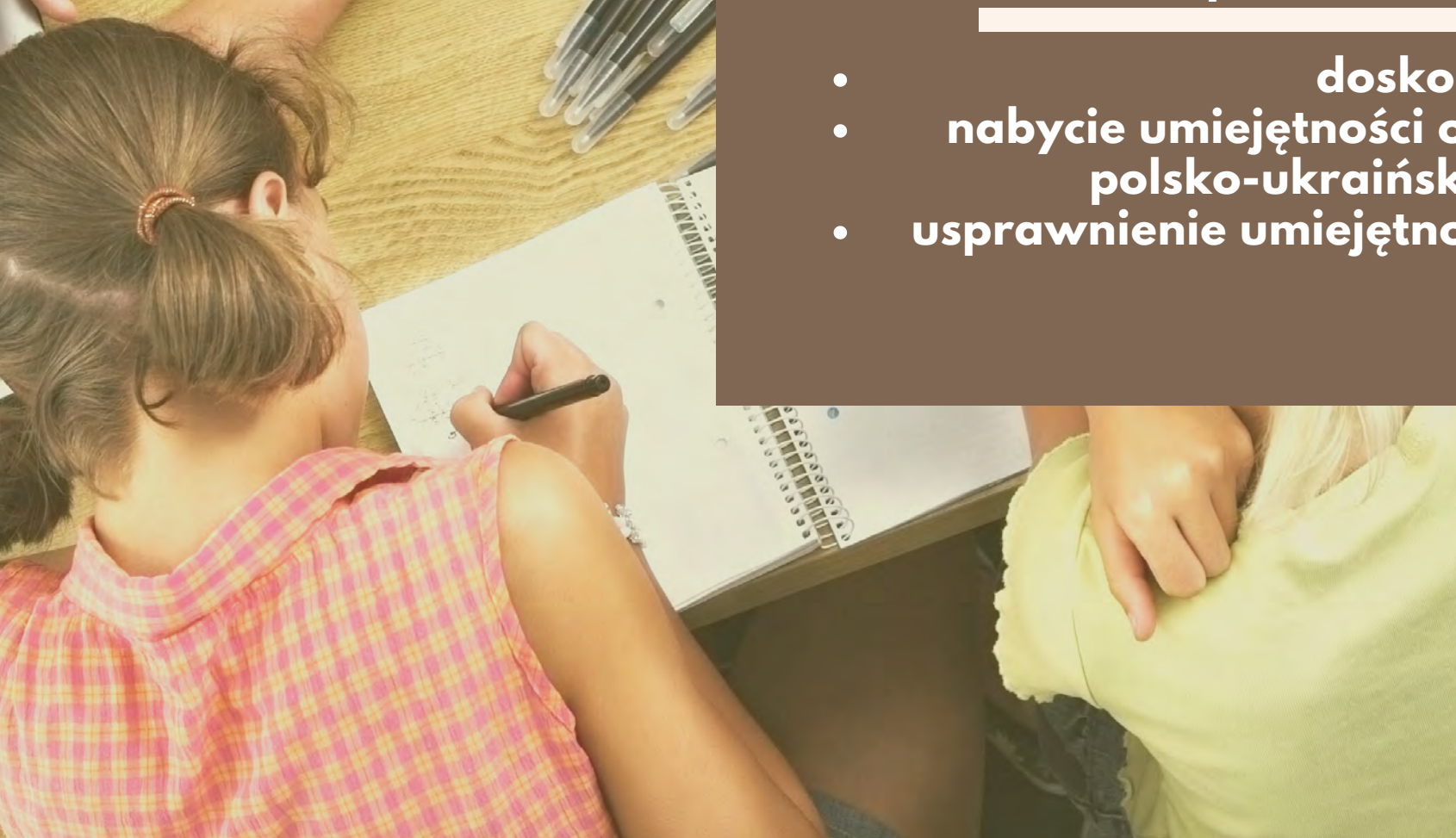
NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

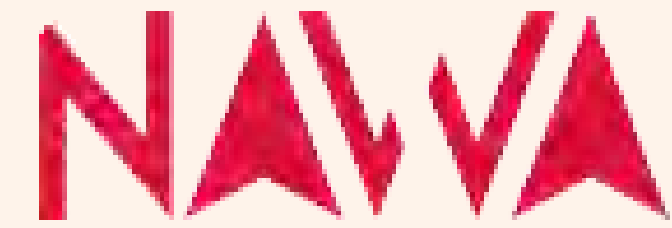
PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

Jakie efekty kształcenia zapewniamy uczestnikom po ukończeniu kursu?

- **poznanie kluczowych tekstów kultury pogranicza polsko-ukraińskiego,**
- **doskonalenie kompetencji kulturowych i międzykulturowych,**
- **nabycie umiejętności odczytywania kodu kulturowego w kontekście problematyki pogranicza polsko-ukraińskiego oraz związanego z tym obszarem dziedzictwa kulturowego,**
- **usprawnienie umiejętności komunikacyjnych i językowych w zakresie posługiwania się językiem polskim jako językiem obcym.**

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

KONTAKT Z NAUCZYCIELEM

E-MAIL /BEZPOŚREDNIO W RAMACH CLASSROOM

KONSULTACJE W MEET

wybór formy kontaktu należy do uczestnika zajęć

**PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY
AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU PROMOCJA JĘZYKA
POLSKIEGO**

**(THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR
ACADEMIC EXCHANGE)**

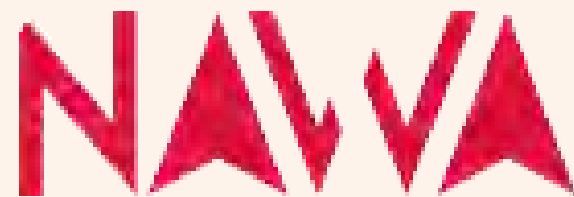

UWAGI KOŃCOWE:

- koncepcja programu, materiały dydaktyczne (karty pracy i ebook)
- **Beata Kucharska**
- generatory ćwiczeń - dozwolone użycie: **Genially, Wordwall, LearningApps, Educandy, Edpuzzle**; karty ewaluacji - **Mentimeter**
- prezentacje multimedialne - **Canva, PowerPoint, Prezi, Biteable, Genially**
- materiały graficzne - dozwolone użycie **Pixaby**, zdjęcia własne

ebook generowany w programie **Canva**

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

ZAPRASZAM DO WYKONANIA ZADAŃ I ZACHEĆCAM DO KONTAKTU!

BEATA KUCHARSKA

WIELOKULTUROWOŚĆ POGRANICZA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO

MODUŁ I

Folklor dziecięcy - teksty

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

opr. Beata Kucharska

PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU
PROMOCJA JĘZYKA POLSKIEGO (THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR ACADEMIC EXCHANGE)

FOLKLOR DZIECIĘCY

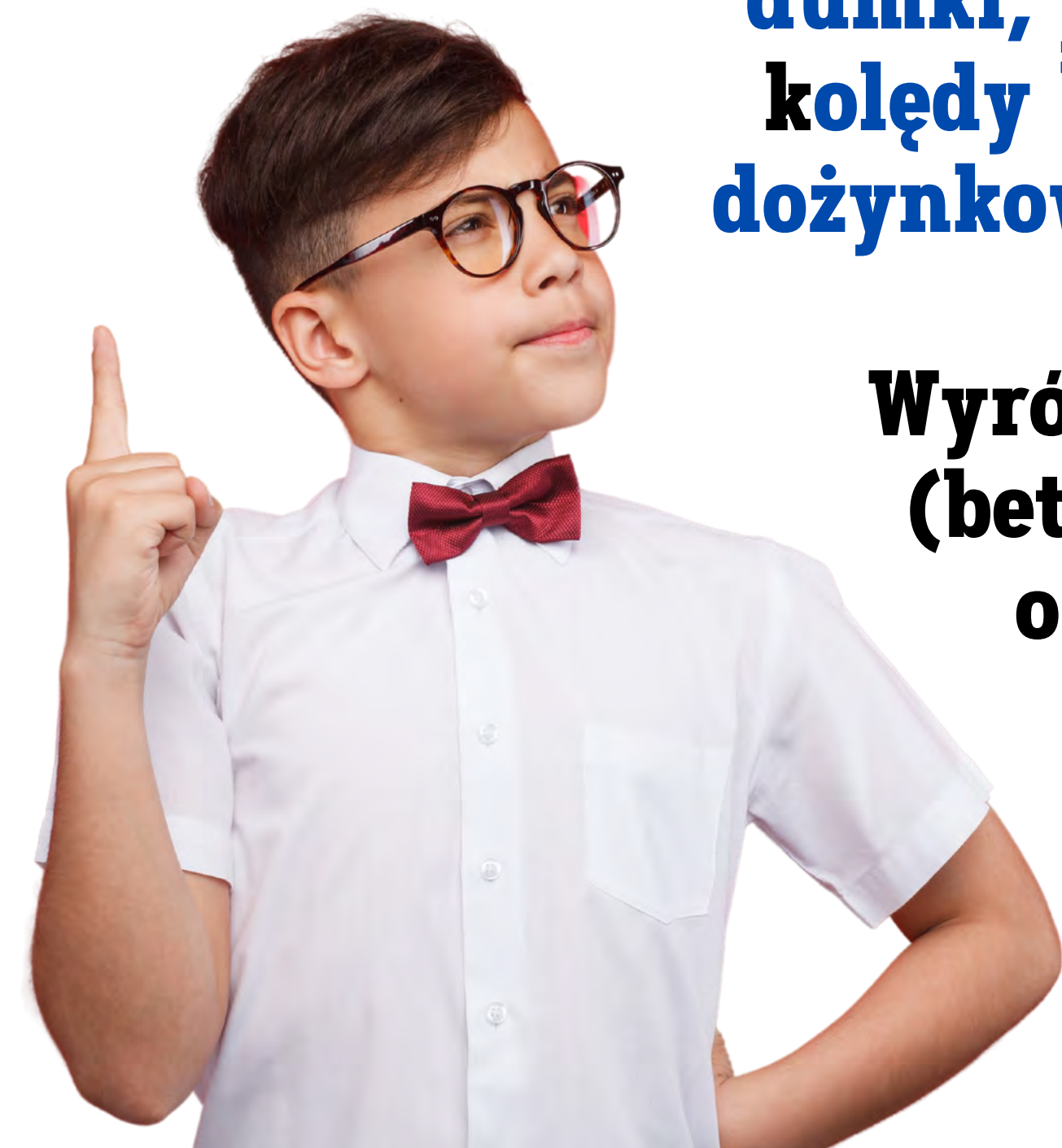
To element kultury definiowany nie tylko jako twórczość przeznaczona dla dzieci, ale też „wszystkie treści i zjawiska, które żyją wśród dzieci i zostały przez nie przetworzone na wzór ich własnej twórczości” .

Jest to więc zbiór tekstów przez dzieci zaakceptowany, używany i - co szczególne - swobodnie cytowany i modyfikowany.

Por. Folklor, [w:] Obyczaje, języki, ludy świata. Encyklopedia PWN, red. B. Kaczorowski, Warszawa 2007, s. 239.

Znajdziemy tu:

**bajki, baśnie i klechdy, podania i legendy, opowieści
wspomnieniowe i gawędy, pieśni historyczne i
dumki, przysłowia i zagadki oraz zwyczajowe, jak:
kolędy bożonarodzeniowe, jasełka, herody, pieśni
dożynkowe, obrzędowe, kołysanki, zamawianki itd.**

**Wyróżniamy też wiele form teatru ludowego
(betlejki, bałagany, wertepy, pantomimę)
oraz różnorodność tańców ludowych
i piosenek.**

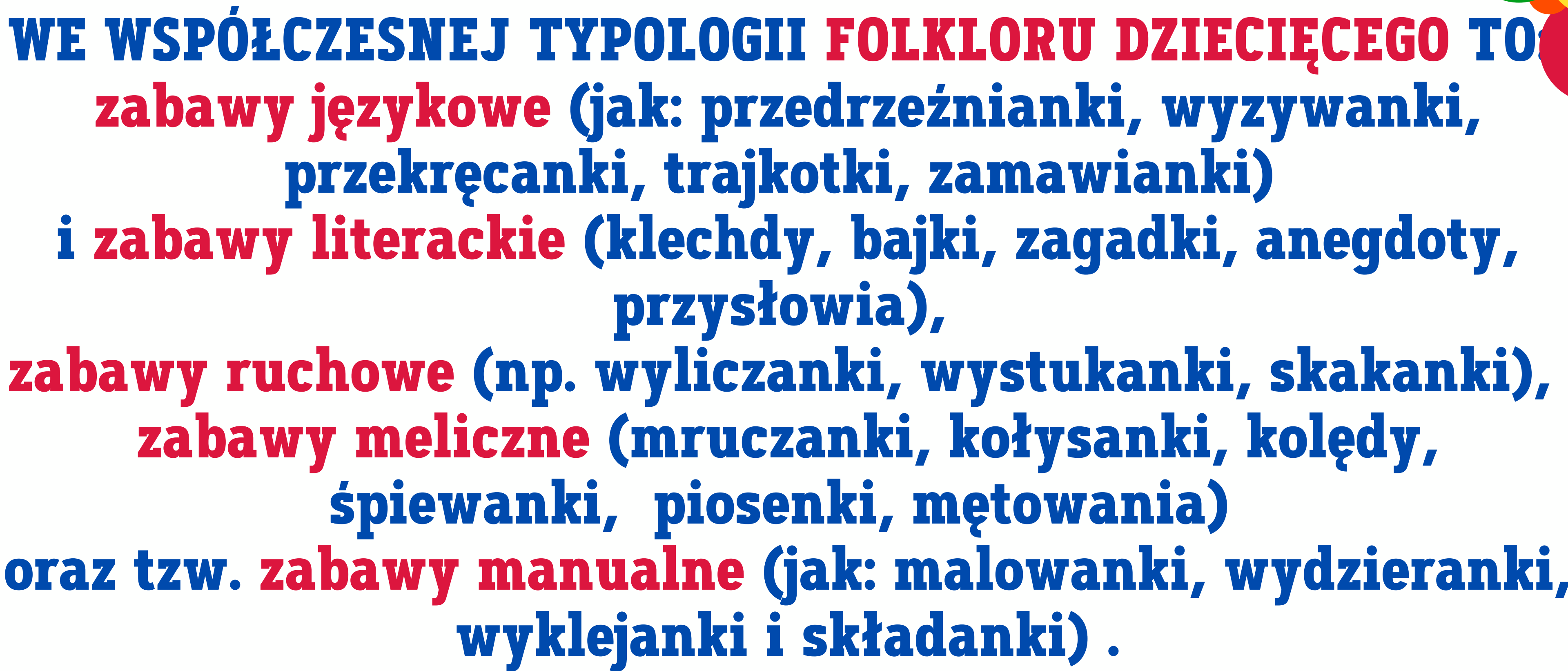
KRÓLESTWO DZIECKA

to zbiór utworów,
gier i zabaw językowych,
które w założeniu **mają być tekstami
użytkowymi** (towarzyszami codziennych
zajęć i zabaw dzieci),
ale też utworami uniwersalnymi,
czyli **równie atrakcyjnymi dla kolejnych
pokoleń.**

WE WSPÓŁCZESNEJ TYPOLOGII FOLKLORU DZIECIĘCEGO TO:
zabawy językowe (jak: przedrzeźnianki, wyzywanki,
przekręcanki, trajkotki, zamawianki)
i zabawy literackie (klechdy, bajki, zagadki, anegdoty,
przysłowia),
zabawy ruchowe (np. wyliczanki, wystukanki, skakanki),
zabawy meliczne (mruczanki, kołysanki, kolędy,
śpiewanki, piosenki, mętowania)
oraz tzw. zabawy manualne (jak: malowanki, wydzieranki,
wyklejanki i składanki) .

WYLICZANKA

MĘTOWANIA, MĘTOWANKA

są utworami towarzyszącymi działaniom ruchowym, gdzie odlicza się i eliminuje bawiących. Zabawa polega na wyznaczeniu kolejno osoby, która powinna wykonywać jakąś czynność w chwili, gdy na nią przypadnie ostatni wyraz wypowiedzianej formułki.

Najpopularniejsze mętowania (wyliczanki) , to:

**„Tu sroczka kaszkę ważyła i ogonek sobie przypaliła.
Temu dała na łyżeczkę, temu dała na miseczkę. Temu
dała do garnuszka, temu dała do dzbanuszka, a temu
nic nie dała, i frrrrrrru poleciała!”**

oraz

**„Siedzi Jacek na beczce, a Kasia na ławeczce. Terenia
na wielkim kamieniu, a Henia pod drzewkiem w cieniu.
- Raz, dwa, trzy. A gdzie siedzisz ty?!” itp.**

SKAKANKA

To przykład **wyliczanki rytmicznej wymagającej skoków, podskoków, czy udziału w grze z elementami skakania**, np. w zabawie ze skakanką, w grze w tzw. gumę (dwie osoby trzymają gumę, pozostałe skaczą wg określonych reguł).

przykład:

**Jeden dwa, jeden dwa,
Pewna pani miała psa,
Trzy i cztery, trzy i cztery,
Pies ten dziwne miał manierey.**

**Misia Asia, misia Fela,
Misia Kasia, konfacela
Misia A, misia Be,
Misia Kasia, kon fa ce**

POKAZYWANKA

Napiszemy list do babci.

(wkręcamy papier w maszynę)

Kochana babciu. (piszemy palcami)

Szu ... (przestawiamy maszynę prawą ręką w lewą stronę)

Piszę Ci, że mamy w domu kotka. (piszemy)

Szu ... (przestawiamy maszynę)

Kotek chodzi. (krocymy palcami)

Szu ... (przestawiamy maszynę)

Kotek miauczy. (miauczymy)

Szu ... (przestawiamy maszynę)

Kotek liże. (wystawiamy język)

Szu ... (przestawiamy maszynę)

Kotek skacze. („skaczymy” opierając dłoń na przegubie i na palcach)

Szu ... (przestawiamy maszynę)

Kotek drapie. (delikatnie drapiemy dziecko po plecach)

Szu ... (przestawiamy maszynę)

Kotek chrapie.

(opieramy głowę na plecach i udajemy chrapanie)

Szu ... (przestawiamy maszynę)

Bardzo lubię mego kotka. (głaszczemy ręką drugą rękę)

Kropka. (stawiamy kropkę i wykręcamy papier z maszyny)

TO RODZAJ RYMOWANKI

Z POKAZYWANIEM

mogą być to konkretne wskazówki (np. w nawiasie jak didaskalia) lub spontaniczne i improwizowane.

ŚPIEWANKA

**PIOSENKA Z ELEMENTAMI ZABAWY
RUCHOWEJ**

**Jedzie pociąg z daleka, tarach, tarach!
(ustawiacie się w pociąg, powtarzając
razem koniec wersów)
na nikogo nie czeka, nie-cze-ka, nie!
Konduktorze łaskawy, tak, tak, tak!
zabierz nas do Warszawy, tak, tak, tak!
Oj, trudno będzie, oj, oj, oj!
dużo ludzi wszędzie, oj, oj, oj!
Tak pana prosimy, tak, tak, tak!
bo my jechać musimy, tak, tak, tak!**

ŚPIEWANKI I TAŃCE

"PRZEPIÓRECZKA" - ŚPIEWANKA Z TAŃCEM INTEGRACYJNYM

ŚPIEWANKA ROZDZIELANKA

Śpiewanka-zabawa wg zasady: dwie osoby tworzą most, pod którym przechodzą pozostałe. Podczas śpiewanki są słowa-rozkazy: „a jednego zatrzymamy”, „tysiąc koni przepuszczamy, a jednego zatrzymamy”. Wygrywają ci, co pozostali najdłużej do końca, tworzący bramkę.

"JAWOROWI LUDZIE"

**Jawor, jawor
jaworowi ludzie,
co wy tu robicie?
Budujemy mosty,
dla pana starosty,
tysiąc koni przepuszczamy,
A jednego zatrzymamy!**

ZAMAWIANKA

*formuła magiczna,
autotematyczna*

**Biedroneczko leć do nieba, przynieś mi kawałek chleba.
Biedroneczko leć do nieba.**

Mała Biedroneczka siedem kropek miała,

Na zielonej łące wesoło fruwała.

Złapał ją wróbelek niesie tę kruszynę

- uratuję Cię Biedronko, a ty mi coś przynieś.

**Biedroneczko leć do nieba, przynieś mi kawałek chleba.
Biedroneczko leć do nieba.**

GDYBANKA

**TEKST FOKLORU DZIECIĘCEGO ODWOŁUJĄCY SIĘ DO
DZIECIĘCEJ WYOBRAŹNI I SNUCIA SWOBODNYCH
OPOWIEŚCI OD "GDYBY..."**

PUNKTEM WYJŚCIA POLSKIE POWIEDZENIE:
"GDYBY BABCIA MIAŁA WĄSY, TO BY DZIADKIEM BYŁA!"

TU NAJWAŻNIEJSZY JEST HUMOR, CZĘSTO ABSTRAKCYJNY,
PURE NONSENSE (czyli dowcip niedorzeczny, pozbawiony
logiki)

JOANNA KULMOWA - GDYBANKA

Gdyby ocean był w naszej łazience –
nie krzyczałby tata,
że ja kąpać się nie chcę.
Co wieczór wanną doływałbym wptaw
do koralowych raf.
Albo ścigałbym się z foką.
Albo oglądałbym skarby zatopione głęboko.
Albo
udawałbym pirata.
Albo
na grzbiecie delfina nad wodą bym latał.
Albo
stałbym się Robinsonem z kozą i papugą
i wracał do domu na bardzo niedługo.
Chyba
że wannę wywróciłyby wieloryby
i już
nie byłoby gdyby

WYZYWANKA/ inaczej WEZZWANKA

TO RYMOWANKA WYZYWAJĄCA PRZECIWNIKA DO WYKONANIA JAKIEGOŚ ZADANIA
OPIERA SIĘ NA DIALOGU MIĘDZY DZIEĆMI LUB GRUPAMI DZIECI

PRZYKŁAD

Wawitow Danuta - Pożałuj mnie

**Jak się będziesz gniewać na mnie,
to ołówki Ci połamię,
słonia Ci nie narysuję
i pałacu nie zbuduję.**

×

●
przekręcenie słów, np. celowe
seplenienie jak w tym wierszu

STRASNA ZABA - K. I. GAŁCZYŃSKI

„Pewna pani na Marszałkowskiej
Kupowała synkę z groskiem
W towarzystwie swego męża,
ponurego draba;
Wchodzą do sklepu, pani w słuch,
W ksyk i w lament: -Mężu och!, och (...).”

PRZEKRĘCANKA

×

PRZEDRZEŹNIANKA

CZYTANIE NA "WSPAK" lub żartobliwe naśladownictwo

JOANNA PAPUZIŃSKA "KAPOAN"

„Był sobie chłopiec Szamot,
Bo dziwnie mówił tak,
Kapoan, czyli wspak.
Musiała sobie mama
Raz po raz głowę łamać
Nad tym co znaczy apuz,
Res, akłup i kełepus (...)"

ZAGADKA

**RYMOWANKA Z PYTANIEM LUB ZADANIEM DO
ROZWIĄZANIA/ODGADNIĘCIA**

L.J. Kern, "Na kanapie"

**„Kto to chrapie
Na kanapie?
Kto się w ucho
Przez sen drapie?
Kto, gdy zły
Szczrzy kły?
Kogo czasem
Gryzą pchły? (....)”.**

KOŁYSANKA

Śpiewanka na sen

Ref.:

**Aaaa, aaa,
były sobie kotki dwa.**

Aaa, kotki dwa.

Szaro-bure, szaro-bure obydwu.

**Ach śpij, bo właśnie
księżyc ziewa i za chwilę zaśnie!
A gdy rano przyjdzie świt,
księżycowi będzie wstyd,
że on zasnął, a nie Ty.**

**Ach śpij, kochanie.
Jeśli gwiazdkę z nieba chcesz – dostaniesz.
Czego pragniesz, daj mi znać,
ja Ci wszystko mogę dać.
Więc dlaczego nie chcesz spać?**

**Ach śpij, bo nocą,
kiedy gwiazdy się na niebie złocą,
wszystkie dzieci, nawet złe,
pogrążone są we śnie,
a Ty jedna tylko nie.**

Ой ходить сон коло в кон

×

Ой ходить сон коло в кон,
А др мота коло плота.
Питаєси сон др моти:
– Де ми будем ночувати?
– Там, де хатка тепленькая,
Де дитинка маленькая,
Там ми будем ночувати.
Мале дитя присипляти.
– Ходи, сонку, до нас, до нас,
Тоб буде у нас гаразд:
Будеш, сонку, у нас спати,
Мале дитя присипляти.

Ой ходить сон коло в кон

КОŁЫСАНКА "БАЈУ-БАЈУ"

 "Баю Баюшки Баю" колыбельная с ТЕКТОМ

 Watch later Share

*Баю баюшки баю,
Не ложися на краю.*

**było usypianie, to teraz
jest ROZBUDZANIE ;-)
ŚPIEWANKA PORANNA**

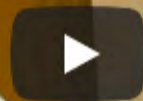
ROZBUDZANKA

**Panie Janie, Panie Janie
Rano wstań, rano wstań
Wszystkie dzwony biją, wszystkie dzwony biją
Bim bam bom, bim bam bom
Panie Janie, Panie Janie
Rano wstań, rano wstań
Wszystkie dzwony biją, wszystkie dzwony biją
Bim bam bom, bim bam bom
Panie Janie, Panie Janie
Rano wstań, rano wstań
Wszystkie dzwony biją, wszystkie dzwony biją
Bim bam bom, bim...**

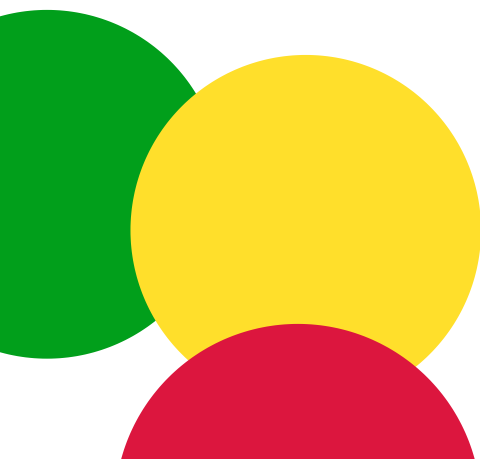

PANIE JANIE

ŚPIEWANKI*

×

ZABAWY Z FRAZEOLOGIZMAMI POLSKIMI

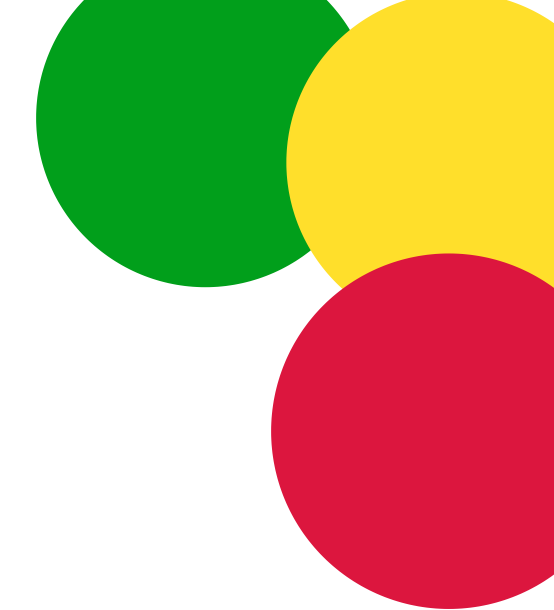

Przykład:
metaforycznego i dosłownego rozumienia frazeologizmu

AGNIESZKA FRĄCZEK "GRZĘDA"

**„W całym bloku słychać kłótnie:
– Nie ma mowy! Absolutnie!
Jeśli **pójdę spać z kurami,**
Jutro będę niewyspany!
To ten Antek, smyk z parteru,
Krzyczy w drodze ze spaceru.
– Mogę spać naprawdę wszędzie,
Tylko – proszę! – nie na grzędzie”.**

Marek Brykczyński "Gołym okiem"

„Raz okulista pewien w Sanoku,
Który pacjentów wciąż miał na oku,
Idąc ulicą wpadł komuś w oko,
Chociaż niechcący, ale głęboko.
Fakt ten nikogo nie mógł zaskoczyć,
Bo już z daleka rzucił się w oczy,
Więc kto kłopotów nie miał ze wzrokiem,
Ten mógł zobaczyć to gołym okiem (...).”

Joanna Papuzińska "Wół"

„(...) **Nie pamięta wół
Jak cieleciem był.**

Martwi się

Martwi ogromnie:

Czy zawsze miałem rogi

I nogi

I głowę

I wielkie oczy wołowe?

**Czy byłem wołkiem czy
wołem?**

**Czy ukończyłem szkołę? (....)”.
.**

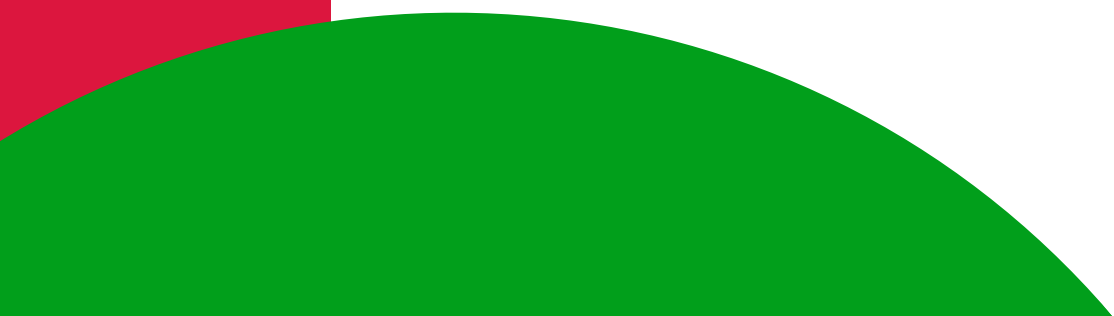
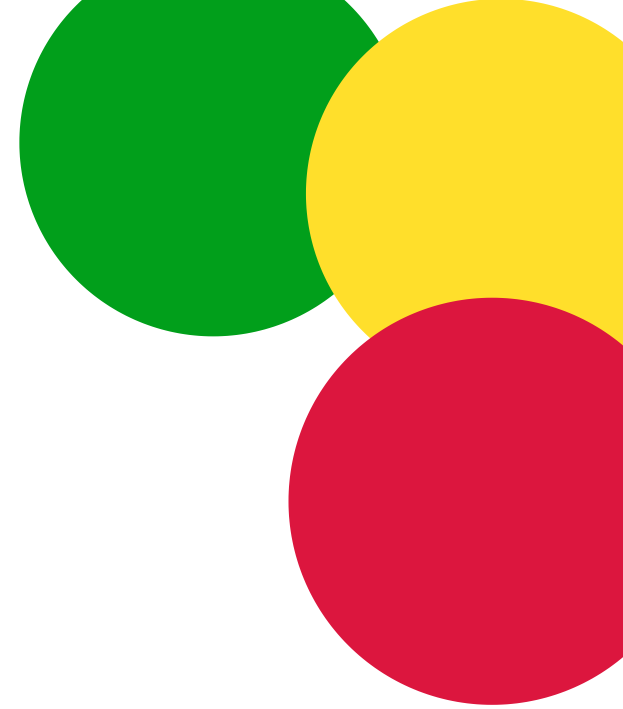
×

ZABAWY

Z LINGWOŁAMKAMI, tj.

"łamaczami"/"skrętaczami języka"

**Łamaniec językowy –
trudny do wymówienia
tekst folkloru dziecięcego**

J. Ficowski "Dziwna rymowanka"

Pewien żartok N I E N A Ż A R T Y
raz wygłodniał N I E N A Ż A R T Y
i wywiesił szyld na P Ł O C I E,
że ochotę ma na P Ł O C I E.
Tutaj na brak R Y B N A R Z E K A,
bo daleka, R Y B N A R Z E K A,
Więc się zgłosił pewien Ż E B R A K
i rzekł żartokowi, Ż E B R A K
płoci, karpi oraz Ś L E D Z I,
ale rzeki pilnie Ś L E D Z I
i gdy tylko będzie W S T A N I E,
to o świcie z łóżka W S T A N I E,
po czym ruszy na P O M O R Z E
i w zdobyciu ryb P O M O Ż E...
Odtąd żartok nasz J E D Y N I E
zamiast smacznych ryb J E D Y N I E.

J. Brzechwa, „Papuga”

-Papużko, papużko,
Powiedz mi coś na uszko.
- Nic nie powiem, boś ty plotkarz,
Powtórzysz każdemu,
kogo spotkasz.

WIELOKULTUROWOŚĆ POGRANICZA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO

PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU
PROMOCJA JĘZYKA POLSKIEGO (THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR ACADEMIC EXCHANGE)

Dziękuję za uwagę! I zapraszam do zabawy!

Beata Kucharska

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

MALARZE POGRANICZA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO

MODUŁ II

WIELOKULTUROWOŚĆ POGRANICZA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO (JĘZYK- KULTURA-LITERATURA)

PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU
PROMOCJA JĘZYKA POLSKIEGO (THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR
ACADEMIC EXCHANGE)

ARTYŚCI POGRANICZA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO

Artyści – malarze, rzeźbiarze, muzycy – urodzili się na terytorialnym pograniczu polsko-ukraińskim. Idylliczna kraina dzieciństwa zawsze była dla nich ważnym punktem odniesienia i miejscem pamięci, szczególnie jeśli z różnych względów znaleźli się poza jej granicami.

Urok pejzażu pogranicza, jego folkloru i kultury, jego mieszkańców można rozpoznać w dziełach twórców.

**Poznajmy twórców
pogranicza i ich dzieła**

ANNA BILIŃSKA-BOHDANOWICZ (1857-1893) 36LAT

ANNA BILIŃSKA-BOHDANOWICZ (1857-1893) 36lat

urodziła się na Ukrainie

Była córką lekarza, który
prowadził praktykę
w Kijowie.

Początkowo sztuk plastycznych
uczył ją **Michał Elwiro
Andriolli**.

Po przeniesieniu się rodziny do
Warszawy, od 1875 przez
dwa lata studiowała w
konserwatorium muzycznym,
a następnie zapisała się do
prywatnej szkoły malarstwa
prowadzonej przez
Wojciecha Gersona.

18 -latka doceniona przez Mistrza

Już w 1876 zaczęła wystawiać w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych, a jej pierwsze prace zyskały przychylną opinię krytyków

Gerson cenił zdolności młodej malarki

Wojciech Gerson to czołowy przedstawiciel realizmu w polskim malarstwie.

Był pedagogiem, ilustratorem, tłumaczem i historykiem sztuki.

Specjalizował się w pejzażach (widokach tatrzańskich)

Tematyka jego obrazów obejmowała wydarzenia historyczne, wątki religijne oraz patriotyczne i portrety.

Wojciech Gerson i pięciu artystów w jego warszawskiej pracowni, Murzynowski, 1858

Wojciech
Gerson
i Franciszek
Tegazzo,
siedzą na
krzesłach,
zajęci pracą

z prawej
strony stoją,
zajęci
rozmową,
Feliks
Sypniewski
i Józef
Simmler

z lewej strony
**Julian
Cegliński**, stoi
obok Gersona
i przygląda się
jego pracy,
i częściowo
widoczny
**Mateusz
Zarzecki**

19-latka otrzymuje własną pracownię!

Nie chce wyjść za mąż, bo pojmuje to jako brak wolności. Sama chce utrzymywać się własną pracą.

ALE:

Sama artystka odżegnywała się od ruchów emancypacyjnych:

Nie lubię emancypantek — tych z krótkimi włosami, co udają mężczyzn i brawurą osiągnąć szczęście myślą.

Towarzysząc chorej przyjaciółce - początek 1882 roku

Na początku 1882 (25 lat) towarzyszyła chorej przyjaciółce, **Klementynie Krassowskiej**, w podróży zagranicznej

Kolejno: w Monachium, Salzburgu i Wiedniu, w północnych Włoszech.

Wiele czasu poświęca na zwiedzanie zabytków oraz muzeów i galerii sztuki współczesnej.

Pierwsze fascynacje i inspiracje!

Artystyczne przyjaźnie z polskimi malarzami

nie tylko zwiedzała muzea, ale także kontaktowała się z polskimi malarzami, m.in.

Józefem Brandtem,

Stanisławem Witkiewiczem

i Aleksandrem Świeszewskim.

Miłość i sztuka!

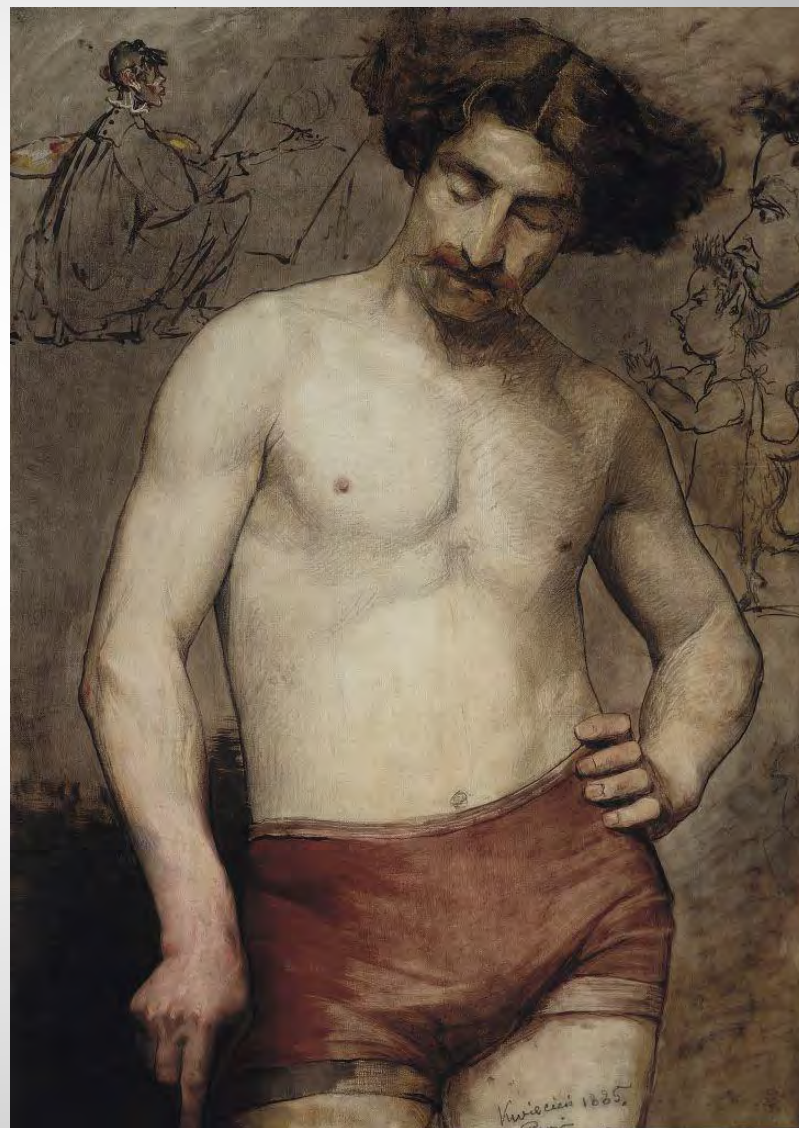
W Wiedniu kopiowała
w Akademii odlewy
rzeźb Michała Anioła,
Sansovina i Donatella.

Tam poznała **Wojciecha
Grabowskiego.**

**OD WIELKIEJ PRZYJAŹNI do
MIŁOŚCI**

„Związek dusz i serc!”

„Półakt męski”, 1885, olej i gwasz na
płótnie, 97 x 67 cm

Pod koniec 1882 r.

W listopadzie 1882 wyjechała do Paryża i rozpoczęła studia w **Académie Julian**.

Kształciła się w pracowni dla kobiet pod kierunkiem **Rodolphe'a Juliana i Tony'ego Roberta-Fleury**.

W 1883 zapisała się też do pracowni **Oliviera Mersona**.

Jej szkolne prace cieszyły się uznaniem profesorów, już w 1883 uzyskała drugą nagrodę w konkursie organizowanym w **Académie Julian**.

Kiedy pojawiła się możliwość wyjazdu do Paryża z Zofią Stankiewicz, Anna Bilińska nie zastanawiała się długo. **Jak się wydaje, bez żalu zrezygnowała z myśli o studiowaniu w Krakowie pod kierunkiem Jana Matejki i w listopadzie 1882 roku wyruszyła do Paryża.**

Na podbój świata miała „w woreczku 150 rubli”, ale zabrała ze sobą nie tylko pieniądze...

skarby bezcenne: swoją wiarę w siebie, gorączkowość pracy w obawie każdego dnia straconego, na jaką jedynie pierwsza młodość zdobyć się może; marzenia przyszłej działalności pedagogicznej w kraju, o szkole rysunkowej dla kobiet; wielką fizyczną i duchową odwagę, wielką dumę i niezależność. Od osób które znały ją w pierwszych jeszcze latach pobytu jej w Paryżu, gdy nieraz walczyć musiała z ciężkimi bardzo warunkami materialnymi nie mało słyszałam o wielkiej godności własnej, jaką Anna Bilińska posiadała, o szlachetnej dumie odrzucającej każdą pomoc.

Cyt. Za: W. Jaworska, *Władysław Ślewiński*, s. 211.

p.d. skosem: Anna Bilińska
16.V.84. / Paryż 1884

Na tle jasnych domów
średniowiecznego miasta,
na pierwszym planie po
lewej, stojący na podium
kat w czerwonym stroju z
kapturem. Zadumany, z
pochyloną głową wspartą
na prawej dłoni, opiera się
o topór na pniu. Po prawej
dwie czarne sylwety
mnichów z krzyżem..
Wokół rusztowania tłum
widzów, zaznaczonych
tylko szkicowo.

Debiuty na Salonie paryskim nagradzane!

debiutowała
rysunkiem
przedstawiającym
portret kobiety,
a w **1885** otrzymała
"mention
honorable"
za rysunek węgłem
pokazany na
wystawie
Noir et Blanc

"Zaglówki w Pourville", 1885, olej na tekturze,

Akt chłopięcy, ok. 1884-85

Chłopiec ok. 6-7 lat, ubrany jedynie w krótkie czerwone kalesony, stoi w lekkim kontrapoście, ukazany wprost.

Lewą ręką ujmuje się pod bok, prawą dłoń unosi na wysokość talii, o palcach ułożonych jakby trzymał w nich niewidoczny, schowany przedmiot [monetę?].

Buzia okolona półdługimi ciemnymi włosami z grzywką, lekko pochylona okolona, oczy przymknięte.

W tle po lewej prostokątne okno z zielonkawo-niebieskim niebem, po prawej i u dołu mur zielonkawy.

Portret damy z lornetką

1884

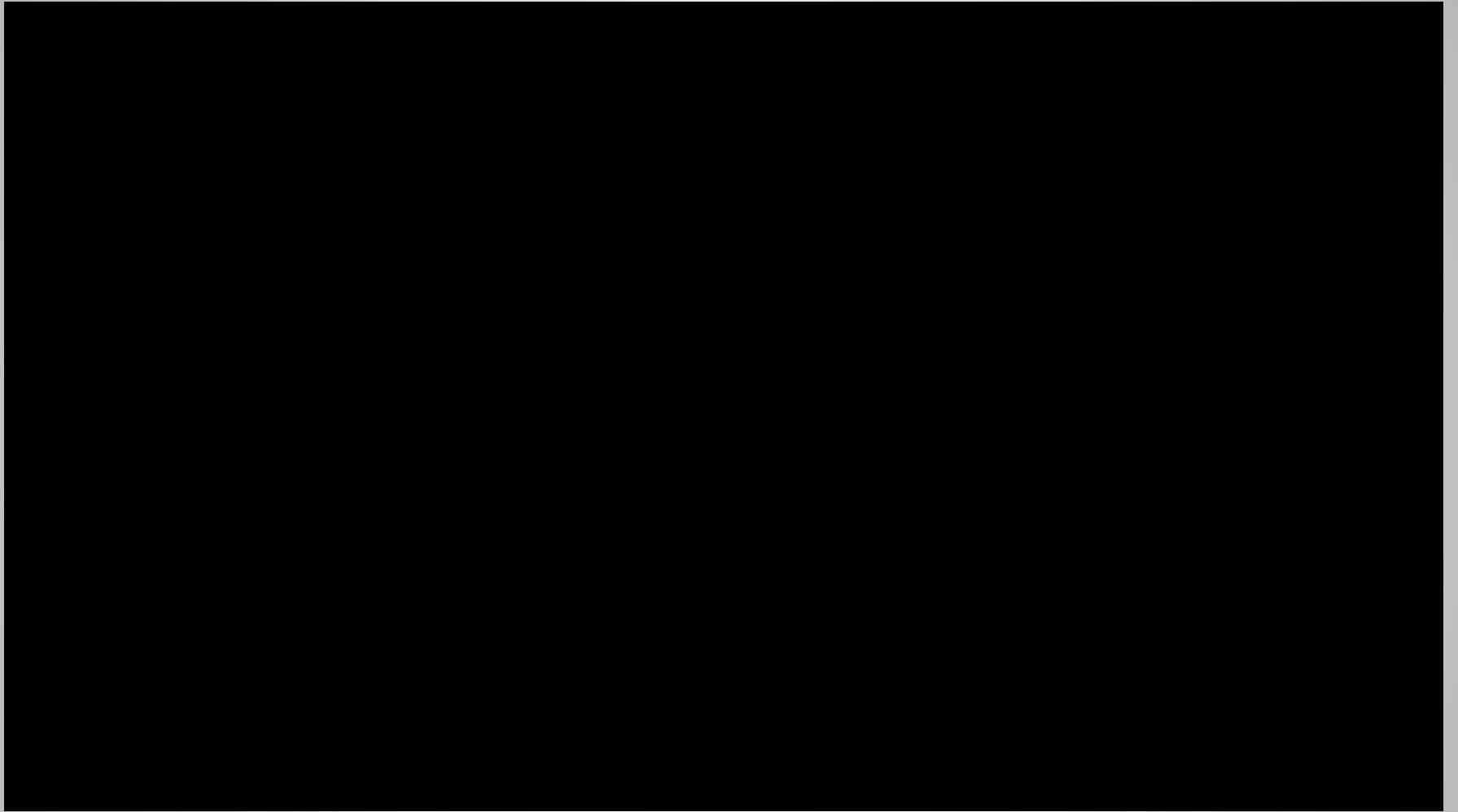

Murzynka, 1884,
z Muzeum Narodowego
w Warszawie, odzyskana
w 2012

Obraz Bilińskiej powstał w czasie nauki malarki w paryskiej Académie Julian w pracowni Roberta Fleury'ego. Ustawienie portretowanej, niezróżnicowane tło obrazu wskazują że powstał on w pracowni. Malarka w obrazach z tego okresu stosowała nietypowe ujęcie modela widzianego od dołu i z bliska co wynikać mogło z ograniczonego miejsca w małej pracowni.

"Murzynka" Anny Bilińskiej to dojrzałe dzieło 27 letniej malarki, należące do modnych pod koniec XIX w. realistycznych studiów portretowych różnych typów etnicznych.

Półnaga, czarnoskóra modelka uosabia egzotyczne piękno, siłę i kobiecość. To wnikliwy portret psychologiczny przedstawiający wyobcowaną osobę o magicznym, zagadkowym spojrzeniu i ustach nie poruszonych uśmiechem, wyrażających lęk i niepokój.

Artystka nawiązywać może do powstałego 80 lat wcześniej "Portretu murzynki" Marie-Guilhemine Benoist, prezentowanego w salach Luwru, obrazu który stał się symbolem emancypacji kobiet i walki o prawa człowieka, tematom bardzo aktualnym w XIX wiecznej Francji.

Obraz malowany jest cienko rozprowadzaną farbą na barwnej podmalówce z efektem akademickiego fini.

Twórczość Bilińskiej obejmująca portrety, sceny rodzajowe i pejzaże malowane olejno, akwarelą, pastelami wpisuje się w nurt europejskiego realizmu. Jej studia akademickie dowodzą doskonałego opanowania warsztatu malarskiego.

UKRAINA

w latach 1883-1886

Bilińska kilkakrotnie
przyjeżdżała do kraju,
m.in. na Ukrainę do
rodziny Krassowskich
i do przebywającego
we Lwowie
Grabowskiego

Kłopoty finansowe młodej malarki

po śmierci ojca w 1884 została bez środków do życia, potem przyjaciółki-mecenaski...

z pomocą przyszedł artystce **Rodolphe Julian**, zwalniając ją z opłat za studia, a niebawem powierzając zarządzanie jedną z pracowni,

Strata ukochanych osób

Od 1884 roku w życiu prywatnym Bilińskiej-Bohdanowicz nie działało się dobrze – najpierw zmarł jej ojciec, następnie najlepsza przyjaciółka („jak siostra”, wspierała ją finansowo w realizacji planów, w testamencie zabezpieczyła ją) oraz w 1885 r. narzeczony („czy kogoś mogłabym tak kochać jeszcze? Niepodobna”)

Wojciech Grabowski - malarz

Ur. w 1850, zmarł w 1885 r.

zamiłowanie do motywów ludowych
głównie rysunki kredkami, węglem
i akwarele

4 pory roku,

Polonus (zbiory rapperswylskie),

Życie artysty,

Czarownice

i portret brata **Andrzeja Grabowskiego,**
malarza

był utalentowanym artystą, ale borykającym się przez całe życie z problemami finansowymi.
Brak środków materialnych nie pozwalał mu na uprawianie malarstwa sztalugowego.

Wypowiadał się przede wszystkim w rysunku, który był popularyzowany w ilustracji prasowej.

Dzięki pomocy brata Andrzeja, który był jego mentorem, w latach 1866-1871 studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie pod kierunkiem Feliksa Szynalewskiego i Władysława Łuszczkiewicza.

W latach 1871-1872 kontynuował edukację w Monachium u Hermana Anschütza.

W 1872 przeniósł się do Wiednia, gdzie podjął samodzielną pracę ilustratora czasopism.

Po powrocie do kraju, przebywał na terenie Galicji, m. in. we Lwowie, Przemyślu, Krakowie. Od 1875 współpracował z pismem „Kłosa”, „Tygodnikiem Ilustrowanym.”

w swoich ilustracjach odmalowywał charakterystyczne wydarzenia z życia prowincji, nie pomijając barwnych obyczajów społeczności żydowskiej.

Inspirujące motywy odnajdywał podczas licznych wędrówek po wsiach i miasteczkach galicyjskich.

Rysował typy i sceny wiejskie, jarmarki, pogrzeby, wesela, z wyraźnym upodobaniem do sytuacji humorystycznych i skłonnością do karykatury.

Wiosną 1882 r., podczas pobytu w Wiedniu, poznał malarkę Annę Bilińską, z którą łączyły go więzy przyjaźni, a z u upływem czasu wielkiej miłości.

„Wesoły i żywiołowy”

Anna, która studiowała w Paryżu, na wiadomość o jego ciężkiej chorobie w 1885 r. przyjechała do Lwowa i towarzyszyła mu do ostatnich dni jego życia.

Wojciech Grabowski zmarł 2 czerwca 1885 r. we Lwowie.

Adam Pług redaktor czasopisma Kłosa po śmierci Wojciecha Grabowskiego napisał:
„Talent to był niepospolity, przymiotami serca i charakteru zjednywał sobie miłość i szacunek u wszystkich, co z nim mieli bliższą zażyłość.”

Andrzej Grabowski. Olej na płótnie.
Galeria Obrazów we Lwowie.

Po chwilach młodych i beztroskich zwierzeń przychodzi jeden cios za drugim:

śmierć ojca, śmierć przyjaciółki, śmierć ukochanego

– nic dziwnego, że zanotowała w dzienniku:

„Płaczę jak dziecko”.

Snuje myśli o śmierci i grobie przy zmarłym narzeczonemu:

„Kwiatków nasypcie nam dużo, dużo bławatków polnych”.

Początek żałoby...

Latem 1886 roku na przyjechała do Warszawy. Po powrocie do Paryża wynajęła większą pracownię przy rue de Fleurus. Pełniła wówczas funkcję przełożonej pracowni w Académie Julian.

Rachel Mader podkreśla, iż Bilińska, która jako dwudziestopięciolatka przyjechała do Paryża na naukę, już po dwóch latach prowadziła własny kurs. W innym zaś miejscu podnosi, iż szczeble artystycznej kariery Anny Bilińskiej niemal idealnie spełniały postulaty nakreślone przez Edouarda Chartona w odniesieniu do kształcenia artystów, niezależnie od płci.

Zgodnie z kategoriami Chartona wykształcenie artysty powinno się składać z kilku faz: kursów początkowych, studiów w atelier starych mistrzów, nauki w szkołach sztuk pięknych, podróży artystycznych i otwarcia własnej pracowni.

W pracowni przy rue de Fleurus , gdzie co środa gromadzili się rodacy i przyjaciele [...], krytyka wita wschodzącą „gwiazdę polarną” bardzo życzliwie, zachwycając się jej portretami, kwiatami i kompozycjami

Depresja! Przyjaźń! Zakochany mężczyzna!

Pogrążona w depresji artystka na przeł. 1885 i 1886 spędziła kilka miesięcy w Pourville-les Bains w Normandii, pod opieką zaprzyjaźnionej malarki Marii Gażycz.

W 1892 poślubiła w Paryżu lekarza, Antoniego Bohdanowicza - oboje wrócili do Warszawy.

Bilińska zamierzała tam otworzyć szkołę malarstwa dla kobiet, wzorowaną na uczelniach paryskich.

Realizację tych planów uniemożliwiła poważna choroba serca, a wkrótce śmierć artystki.

Widok z okien konserwatorium ; Saska Kępa zimą – 1877 r.

"Bretonka na progu domu",
1889, Muzeum Narodowe,
Warszawa

Nad brzegiem morza, 1886

Depresja

Pourville w Normandii to jedna z miejscowości, gdzie w latach 1885-86 Bilińska wyjeżdżała z Paryża na wypoczynek.

Realistyczna scena z nadmorskiej plaży (właściwie z brzegu cieśniny La Manche): młoda rybaczką z małym dzieckiem siedzą na piasku. Obok z prawej wiecierz. Na horyzoncie pas spokojnego morza z żaglówką po prawej. **Obraz utrzymany w szarej tonacji.**

Peonie, 1886

na stałej wystawie Muzeum
Podlaskiego w Białymstoku

Czasem odbiorcy poszukują ukrytych w nim treści: wielu, znających bliżej biografie autorki, w jednym ze złamanych kwiatów odczytuje metaforyczne przedstawienie niespełnionej miłości autorki do Wojciecha Grabowskiego.

Czy w barwach kwiatów można też dojrzeć nuty patriotyzmu, uzupełnionego symbolicznym żalobnym fioletem?

ślub

Świadkami ze strony artystki byli najstarszy syn Adama Mickiewicza, Władysław, oraz Józef Gałęzowski, członek Rządu Narodowego w powstaniu styczniowym i prezes Muzeum Polskiego w Raperswilu.

Władysław Mickiewicz, wydawca i tłumacz, był w owym czasie jedną z najważniejszych postaci polskiej emigracji. Józef Gałęzowski, jeden z bohaterów powstania, w październiku 1863 roku wraz z Romualdem Trauguttem i Józefem Jankowskim podjął się formowania nowego Rządu Narodowego. W czerwcu 1864 roku wyjechał do Paryża.

Miał się zająć dostawą broni dla powstańców. Fakt, że takie osobistości podjęły się roli świadków, dowodzi niewątpliwie, że artystka cieszyła się w środowisku polskiej emigracji wielką estymą.

Narzeczonemu w charakterze świadków nie towarzyszyli rodacy, lecz dwaj lekarze: dr Noël Halle i dr Joachim Albarran, jeden z najwybitniejszych w owym czasie urologów

1892 – ślub, 1893 - śmierć

Koleje losu przedwcześnie zmarłej żony i malarki, zatytułowane *Anna Bilińska. Kobieta, Polka i artystka w świetle jej dziennika i recenzyj wszechświatowej prasy* opisał – wiele lat po śmierci bohaterki – jej mąż Antoni Bohdanowicz.

Dlaczego tak długo czekał z publikacją? We wstępie do książki Bohdanowicz wyjaśniał tę zwłokę tak:

Kilkakrotnie brałem je [dziennik i listy Bilińskiej] do ręki, wiedziałem, że milczeć wiecznie nie mogę, że winienem jej wiele, że jeżeli nie o kobiecie, to o artystce dać światu znać muszę o wielkiej, zapomnianej.

**Międzynarodową sławę, ugruntowaną doskonałymi
recenzjami w prasie światowej, przyniósł Bilińskiej
*Autoportret***

nagrodzony złotym
medalem na Salonie
1887
i srebrnym na Wystawie
Światowej w Paryżu w
1889
(wówczas uzyskała też
prawo wystawiania
"hors concours")

Autoportret

Przedstawia on artystkę, która nonszalancko przysiadła na skraju krzesła i **odważnie zagląda w oczy widzom.**

Symbolami jej twórczej pasji są trzymane w dłoni pędzle, zarzucony na czarną suknię fartuszek oraz rozpięta w tle beżowa płachta, która zapewne zasłania właśnie ukończone dzieło.

„Autoportret” **przyciąga wzrok** nie reprezentacyjną pozą, finezyjnym upięciem włosów czy bogato zdobionym strojem, lecz **realistycznie ukazaną twarzą, w której rysach zatopione zostały najistotniejsze cechy osobowości artystki.** Pozioma linia ust zdradza stanowczość i bezkompromisowość, natomiast ciemne oczy wyrażają niezależność, odwagę, zdecydowanie i wiarę we własne możliwości, lecz także wrażliwość. Sugestywna mowa ciała...

"Portret własny",
niedokończony,
1892,
olej na płótnie

"Portret kobiety w czerwonej sukni", 1890, olej na płótnie

cieszyła się ogromnym uznaniem i powodzeniem, przede wszystkim jako portrecistka.

W 1890 uzyskała złoty medal na wystawie w The Royal Academy w Londynie,

a w 1891 również złoty medal na międzynarodowej wystawie sztuki w Berlinie

Anna Bilińska
Berlin 1890

"Ulica Unter den Linden w Berlinie", 1890, olej na płótnie, 82 x 60 cm, Muzeum Narodowe

Kim był mąż, Antoni Bohdanowicz?

Poczucie finansowej niezależności pozwoliło Antoniemu myśleć o studiach medycznych.

Pisał prace naukowe, podejmował też próby literackie. Był więc człowiekiem pracowitym, o wszechstronnych zainteresowaniach i niespełnionym literatem.

Wielokrotnie uczestniczyła w paryskich Salonach, a także w prezentacjach organizowanych w Galerie Georges Petit i Galerie Desaix na Champs de Mars.

Ponadto wystawiała swoje prace w Monachium (1882, 1890, 1892), Grenoble, Roanne, Londynie (1888) i w Stanach Zjednoczonych.

W kraju jej obrazy były prezentowane w warszawskim Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych (od 1876) oraz w Salonie Aleksandra Krywulta (1880, 1890, również pośmiertnie: 1894, 1896, 1900), a także w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie (1883-1895).

Anna Bilińska była pierwszą polską artystką, która zyskała sławę w najważniejszym na ówczesnym centrum artystycznym Europy, jakim był Paryż drugiej połowy XIX w.

dzięki niezwyklej determinacji i świadomości swego artystycznego powołania **była również pierwszą Polką, która uzyskała wykształcenie na profesjonalnym, akademickim poziomie**

ze skromnego ilościowo oeuvre artystki w zbiorach polskich zachowało się niewiele prac

!

Niewątpliwie duża część jej obrazów, zwłaszcza portretów, nadal pozostaje w kolekcjach prywatnych za granicą, niedostępnych szerszej publiczności.

J. Zielińska (na karcie obrazu) wysunęła przypuszczenie, że prawdopodobnie to ten obraz Bilińskiej był wystawiany w Paryżu w 1893 , jako Portret Panny R.

Zapewne tożsame z wymienionym przez Bilińską w jej notatniku "Roboty sprzedane" pod rokiem 1892, poz. 95 "Portret panny Róży - olej";

por. Maciejewski 2001, s.23.

Wielkie marzenie – szkoła malarstwa dla kobiet...

Niestety, realizacji planów przeszkodziła choroba serca, która stała się przyczyną jej przedwczesnej śmierci.

Upalne lato 1892 roku było dla artystki bardzo męczące, odnowiła się choroba reumatyczna, która bardzo osłabiła jej chore serce.

Chroniąc się przed wysoką temperaturą pozostawała w pracowni. Zachowana fotografia przedstawia ją siedzącą w składanym fotelu, przy małym okrągłym stoliczku z małą lampką i suszącymi się ziołami

Wkrótce potem Bohdanowiczowie przyjechali do Warszawy, i tu Anna Bilińska-Bohdanowiczowa **zmarła 8 kwietnia 1893 roku.**

Została pochowana na Cmentarzu Powązkowskim.

Mimo że żoną pozostawała nadzwyczaj krótko, owdowiały lekarz trzydzieści pięć lat po jej śmierci wydał oparty na dzienniku artystki tom wspomnień.

Bilińska-kobieta, nie zaś artystka

pojawia się w tym wyliczeniu na pierwszym miejscu...

Po śmierci żony Bohdanowicz, nieutulony w żalu wdowiec, wyjechał jako lekarz do kopalni miedzi w Kalifornii, gdzie pracował przez rok.

Zachowane w zbiorach rodzinnych zdjęcia z tego okresu przedstawiają szczupłego, brodatego mężczyznę w jasnym ubraniu, z głową przykrytą kapeluszem z okazałym rondem, siedzącego na koniu na tle skalistego pejzażu. Zdjęcie, datowane na 1894 rok, zostało wykonane w Puerto de Santa Rosalia w Meksyku.

W początkach XX wieku, ok. 1901–1903, pracował w Nicei. Po wybuchu pierwszej wojny światowej, mimo zaawansowanego na owe czasy wieku (miał 56 lat) wstąpił jako lekarz do armii francuskiej.

W uznaniu zasług Bohdanowicz został odznaczony Croix de la Guerre.

Niedługo potem z armią Hallera wrócił do Polski. Pracował jako lekarz naczelny w Centralnej Stacji Zbornej w Krakowie, później także w Łomży, Sieradzu i Maciejowicach.

Bywał częstym gościem u brata Zygmunta w Tykocinie, gdzie powstawał tom wspomnień poświęconych żonie.

Zmarł w Warszawie w listopadzie 1928 roku.

**Tytuł tomu: *Anna Bilińska, kobieta
i artystka w świetle jej dziennika i recenzyj
wszechświatowej prasy***

Bez wątpienia owdowiały lekarz tak długo czekał z publikacją opracowanych, nie zaś oryginalnych dzienników artystki z uwagi na żyjących krewnych Anny Bilińskiej i jej przyjaciół, jak zauważa wnikliwa czytelniczka wspomnień, Joanna Sosnowska.

**dziennik Anny Bilińskiej obejmował okres dość krótki:
od lutego 1882 roku do czerwca 1886 – w sumie
cztery i pół roku**

Podsumowanie:

Anna Bilińska-Bohdanowiczowa, jedna z najbardziej interesujących artystek, marzycielka o niezwykłej sile osobowości, kobieta zarówno ambitna, jak niezależna, pozostaje postacią zbyt mało w polskiej sztuce rozpoznaną.

Była artystką wszechstronną, malowała portrety, pejzaże, sceny rodzajowe.

Zamierzała też malować wielkie sceny historyczne, na co nie wystarczyło już sił. Być może zresztą zdecydowały o tym inne przyczyny?

**BONAWENTURA
KLEMBOWSKI
(1795-1888)**

Bonawentura Klembowski

- ▣ urodził się na terenie Wołynia
- ▣ studiował w Krzemieńcu, potem w Wilnie i Paryżu
- ▣ w 1834 roku rozpoczął pracę jako wykładowca na uniwersytecie w Kijowie
- ▣ w latach 1839-1844 mieszkał w Charkowie, a i pracował jako wykładowca miejscowego uniwersytetu na wydziale malarstwa
- ▣ potem wyjechał do Krzemieńca, gdzie żył i tworzył do końca swoich dni.

Był utalentowanym portrecistą

Jest autorem portretów wielu znanych postaci tego czasu m.in.

namalował portret matki polskiego poety, Juliusza Słowackiego, Salomei Becu.

Na portrecie uchwycił uważne spojrzenie Salomei, która się lekko uśmiecha.

Portret Jana Śniadeckiego, rektora uczelni

Bonawentura Klembowski starał się oddać naturę danej postaci w jego spojrzeniu. Podobnie jak w portrecie Salomei tu również wydaje się jakby portretowany uważnie nam się przyglądał... a nawet groźnie.

ZOFIA RYDET
(1911–1997)

Artystka fotografii

ZOFIA RYDET (1911-1997)

Jedna z czołowych artystek fotografii.

Urodziła się w Stanisławowie.

Zasłynęła z cykli fotograficznych przedstawiających codzienność polskiej wsi (m.in. Suwalszczyzna, Lubelszczyzna, Podhale) , która każdorazowo ukazana była w sposób dostojny, magiczny.

- ▣ pierwsze próby fotograficzne podjęła w wieku 27 lat
(duży wpływ miał na to jej brat, Tadeusz, również fotograf)
- ▣ od 1950 roku rozpoczęła pracę jako artystka-fotograf.

foto Zofia Rydett Dokumentacje Fablia 2017

Materiały z YouTube - Fundacja Rydet

STANISŁAW GUMIENIUK

(1937-2013)

**W swojej autobiografii pt. „Kim Ty jesteś?..”
napisał:**

**„Jestem Polakiem z krwi i kości – tak mawiał
mój dziadek. Mieszkam w Gródku Podolskim,
jestem obywatelem Ukrainy.**

**Szczerze kocham swoją ziemię, a jednocześnie
kocham ojczyznę swoich przodków. Czuję się
spadkobiercą i następcą potomków Wielkiej
Rzeczypospolitej”.**

- ▣ urodził się w 1937 roku we wsi Kuźmin koło Gródka na Podolu
- ▣ rodzina była związana z muzyką, dziadek Grzegorz był znanym organistą
- ▣ członków rodziny ojca dotknęły represje podczas reżimu stalinowskiego i zsyłka na Syberię, gdzie większość z nich umarła
- ▣ ojciec pracował jako księgowy w Kuźminie, zanim wyjechali w 1947 r. do Grodna

- ▣ Stanisław po raz pierwszy zainteresował się malarstwem w wieku 12 lat. Wtedy zobaczył człowieka malującego bzy. W rozmowie z dziennikarzem „Słowa Polskiego” tak to wspominał po latach:

„Potem przez całe lato pasłem krowy. Zarobiłem pieniądze, pojechałem do Kijowa, gdzie na ‘czarnym rynku’ u Żydów kupiłem farby olejne. Moim pierwszym obrazem był „Stary młyn”.

Cyt. za: „Słowo Polskie”, <http://slowopolskie.org/poddany-natchnieniom-duchao-yciu-i-tworczoci-podolskiego-malarza-stanisawa-gumieniuka-1937-2013/>

***Płótno „Płótno „Kościół na Marchlówce” autorstwa Humieniuka
Za: „Słowo Polskie”, dz. cyt.***

***Widok na Słobódkę Satanowską autorstwa
Humeniuka
Cyt. za: „Słowo Polskie”, dz. cyt.***

Dziękuję za uwagę!

NAWA

PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU
PROMOCJA JĘZYKA POLSKIEGO (THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR ACADEMIC EXCHANGE)

TEKSTY KULTURY POGRANICZA

"WIELOKULTUROWOŚĆ" - moduł III

OPR. BEATA KUCHARSKA

Kronikarz polski - **Jan Długosz** - jako pierwszy pisał o mitycznych bóstwach czczonych przez Słowian przed przyjęciem chrześcijaństwa.

W swojej "Kronice" wymienił imiona bóstw, jak:

Łada, Jessa, Nija, Dzidzileyla.

Współcześnie jednak sądzi się,

że Długosz mógł się pomylić

**i za bóstwa uznał bohaterów polskich pieśni
przedchrześcijańskich, śpiewanych i później**

np. podczas obrzędów weselnych

w piosence "O Łado, Łado!"

**Czy to na pewno była pieśń do bogini - opiekunki
panien młodych i młodych mężatek?**

MITOLOGIA SŁOWIAŃSKA PEŁNA JEST OPOWIEŚCI O NIEZWYKŁYCH POSTACIACH FANTASTYCZNYCH

Zapraszam do zapoznania się
z najważniejszymi postaciami
mitologii słowiańskiej

ŁADA

BOGINI MIŁOŚCI I PIĘKNA,
UOSOBNIENIE WIOSNY, OPIEKUNKA
PANIEN MŁODYCH I MAŁŻEŃSTW

ŁADA - BOGINI MATKA

**MATKA LELA I POLELA
MATKA TRZECH ZÓRZ**

Rzeźba bogini Łady (1909)
Siergiej Konenkov

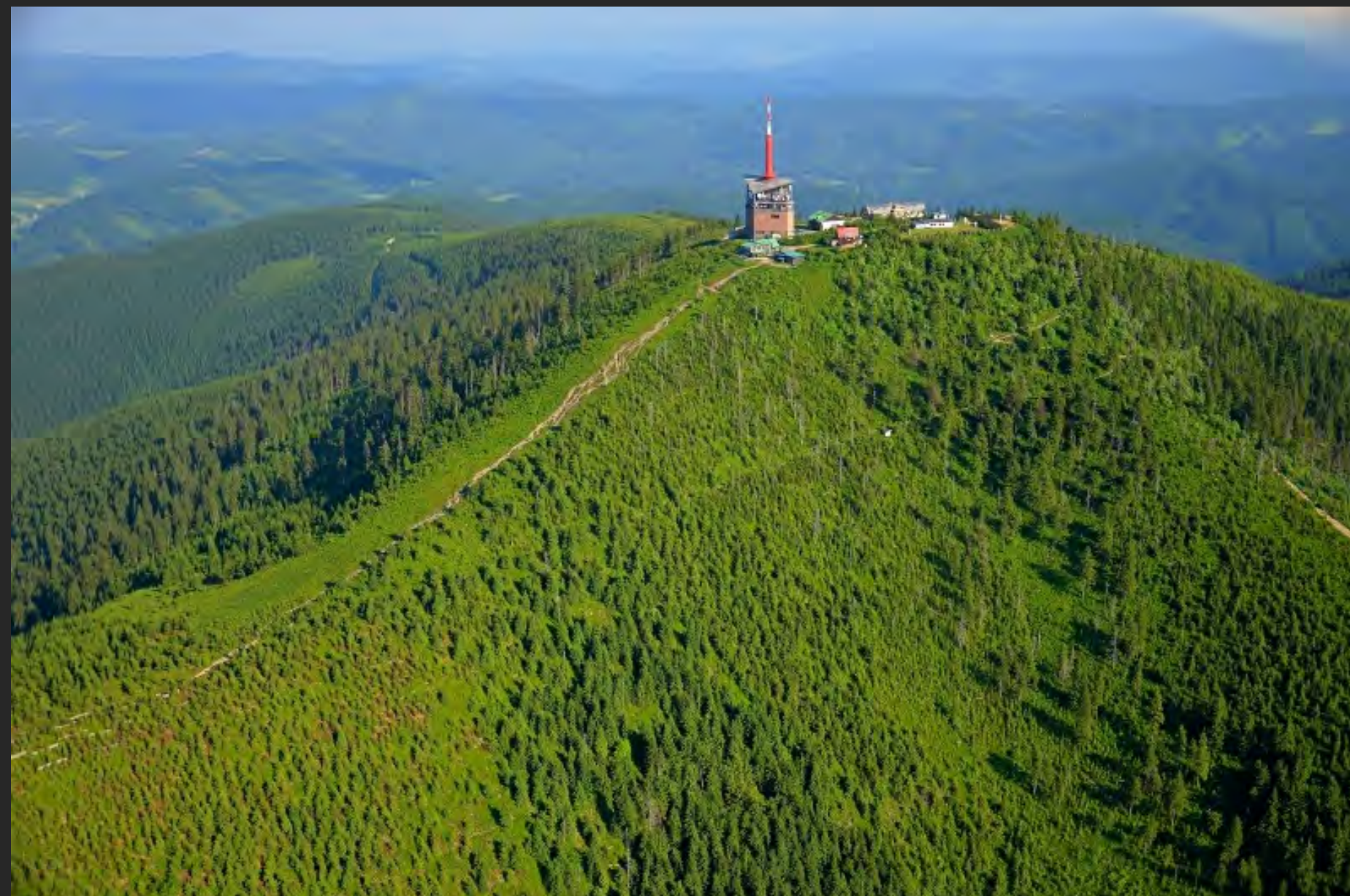

Kronikarz **Maciej z Miechowa**
(wieloletni rektor Akademii Krakowskiej)
porównywał Ładę
z bohaterką mitów greckich, królową Leda.

W mitach słowiańskich imię "Łada" tłumaczyło się
jako "panna młoda".
Łada miała dwóch synów **Lela i Polela, którzy**
bawiąc się na łące sprowadzali lato.

Łysa Góra - Beskid
Morawsko-Śląski

**Tu oddawano
cześć bogini
słowiańskiej
- Ładzie**

JESSA (JASZA, JESZA)

ZWANY JAKO TRZYGŁÓW

JASION, JASNOWIT, **JESIEŃ**

- niewiele wiadomo na temat tego bóstwa
był naczelnym bogiem słowiańskim
IMIĘ od JASNOŚCI NIEBIOŚ

PANOWAŁ NAD GROMAMI I BŁYSKAWICAMI
oraz NAD LOSEM LUDZKIM

JASZA - JESZA

Maciej Strykowski w XVI w. pisał:

"Naprzód tedy Polacy, Pomorczycy, Mazurowie
ty naprzedniejsze bogi mieli: **Jowisza, którego
zwali Jessa,
tego chwalili za wszechmocnego i za dawcę
wszech dóbr...**"

NIJA - NYJA

BÓSTWO PODZIEMI, PAN ZAŚWIATÓW

długo czczony na ziemiach polskich,
bo jeszcze na początku XV wieku

w "Kronikach sławnego Królestwa Polskiego"
(1455) **Jan Długosz** porównywał go PLUTONA

w "Kronice Polskiej" (1582) **Maciej
Strykowski** pisał o Niji bóstwie zaświatów,
że to również
PAN NOCY I DESZCZU

w "Kronice Polskiej"
(1582)

Maciej Strykowski
pisał o NIJI
bóstwie zaświatów,
że to również

PAN NOCY I DESZCZU

Imię NIJA/NYJA

- zdaniem Aleksandra Brücknera -

pochodzi od słów prasłowiańskich:

"navь" - "zmarły",

"nyti" - "butwieć, rozkładać się"

**Współcześnie wskazuje się też na
inny związek z imieniem bóstwa**

Nawia

i określenie:

"dusza zmarła" - "nawja" "nawka"

CIEKAWA HIPOTEZA PROF. MIKOŁAJA RUDNICKIEGO:

**"nawja"/"nawka" - "dusza zmarłych" a słowo
"NÓW"**

**Nów w wierzeniach ludowych to czas,
kiedy księżyc znika z nieba. Księżyc w Nowiu świeci
zmarłym i to też czas czarnej magii.**

WYRAJ - RAJ

To prastłowiańska **nazwa**
świata zmarłych.

Wskazuje się na powiązanie
prastłowiańskiego słowa
z językiem perskim:
"rayí" - "bogactwo, szczęście"

Wyobrażano go sobie najczęściej
jako stary las.

MARZANNA I MARZANIOK

PANI I PAN ŚMIERCI ORAZ ZAŚWIATÓW

**Marzanna - nazywana „Marą”,
„Morą”, „Śmiercichą”**

"TOPIENIE lub PALENIE MARZANNY"

Zwyczaj **wynoszenia ze wsi Marzanny** (słomianej kukły ubranej jak panna młoda z wiankiem na głowie)

i wnoszenie do wsi Gaika

to obrzęd pożegnania zimy i powitania wiosny

Gaik (Maik, Nowe Lato)

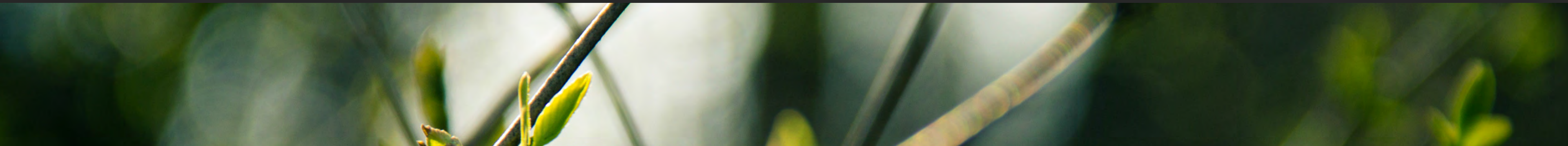
to ozdobiona gałązka sosnowa lub całe drzewko.

Podczas obrządku wniesienie gaiku do wioski

kobiety odrywały kawałek gałązki

i niosły do domu

jako ochronę przed złem

Dzidzileyla - Dzydzilejla

DIDA-ŁADA, PANI LELA - DZIEDZICZKA
PÓL I PLONÓW

**W "Kronice Polskiej" Maciej Strykowski notuje
przyśpiew weselny "Łado, Lelu moja"
w XV w. jeszcze kult bóstwa Leli na Łysej Górze
(to wciąż ważne sacrum pogańskie)**

Tradycja
- wiosenne zabawy
zwane Dziedziłami,
wiosenne obchody
pól z kukiełką -
Królewną Dzidzilejlą

Kronikarz Jan Długosz

w 1455 r.

**pisał o Dzidzilejli
jako słowiańskiej
Wenerze in. Venus**

**jej kwiaty - to lilia złotogłów
zioło - lubczyk**

pełnią ważną rolę

W ZAKLĘCIACH MIŁOSNYCH

STĄD KOLEJNA TRADYCJA
- CZARÓW I ZAKLĘĆ MIŁOSNYCH
życzliwość bogini LELI miała
zapewnić znalezienia partnera,
odpowiedź na miłość, szczęśliwy
obrzęd weselny,

MAGIA ZIELA LUBCZYKU
STARY POLSKI HERB - to też LELIWA,
lilia złotogłów

SWAROŻYC

WŁADA SŁOŃCEM,
BÓSTWO NIEBOSKŁONU

Poetka **Kazimiera Iłłakowiczówna** pisała:

"Szła dziewczyna w odzieży siermiężnej,
Napotkał ją Swarozyc potężny;
Nie chciał straszyć tej panny,
Stanął słupem drewnianym (...)

**Miał rzezane po sobie różne dziwa;
Jako niedźwiedź myśliwca rozrywa,
Jak witeź ranny leży,
Jak łuczник z łuku mierzy...
przeróżne takie dziwa!**

**Miał słońca i miecze i kwiaty
rozsiane po odzieży bogato:
Wszystko dla owej dziewczyny
Skamienił w suche drzewo,
Nawet żywe kwiaty. (...)**

**Kazimiera
Iłłakowiczówna
"Swarożyc
i dziewczyna"**

PERUN i PERPERUNA

NACZELNY BÓG SŁOWIAŃSKI
I JEGO MAŁŻONKA

Perun - "ten, który uderza"

co ciekawe -
w języku polskim
nazwa **PIORUN** od
jego imienia,
a nie odwrotnie

w języku ukraińskim leksem **Perun
to nazwa własna
"boga deszczu, błyskawicy
i gromu Słowian wschodnich",**

W POLSKIEJ I UKRAIŃSKIEJ FRAZEOLOGII

jak grom z jasnego nieba - як грім на голову

**zaklęcie: niech to piorun trzaśnie - щоб тебе перун забив
з ЯСНОГО СОНЦЯ**

polskie przekleństwo do pioruna!

śląskie pieronie jasny! oraz idź w pierony!

DZIEWANNA

BOGINI MIŁOŚCI SZALONEJ
PATRONKA ZAKOCHANYCH "DO
SZALEŃSTWA I UTRATY ROZUMU"

DZIWIEŃ I DZIEWANNA

- BOGOWIE KOCHANKOWIE, PANUJĄ
NAD LUDZKĄ NAMIĘTNOŚCIĄ
I SZALEŃSTWEM MIŁOSNYM

DZIWIEŃ - KUPAŁA

BÓSTWO MIŁOŚCI NAMIĘTNEJ
PIĘKNY MŁODZIENIEC
MAŻ DZIEWANNY, KTÓRA BYŁA
JEGO SIOSTRĄ-BLIŹNIACZKĄ

**TRADYCJA - NOC KUPAŁY
KUPANOCKA - SOBÓTKA**

NAJKRÓTSZA NOC W ROKU, 21/22 CZERWCA

PRZESILENIE LETNIE

SĄ RÓŻNE WERSJE MITÓW O NOCY KUPAŁY, ZW. SOBÓTKĄ

1) "sobótka" oznacza „mały sabat” , a obrządki słowiańskie na Sobotniej Górze;

2) Kupała jako słowiański bóg miłości żarliwej, namiętnej - stąd Noc i skakanie nad ogniskiem, Dziewanna-żona Kupały to rzucanie wianków jako wróżba szukania męża;

3) wersja to tragiczna historia -

**Kupała zakochał się w swojej siostrze ze
wzajemnością, ale oboje nie wiedzieli, że są
rodzeństwem.**

**Jak się dowiedzieli - on skoczył w ogień i zabił się,
ona utonęła we łzach z rozpaczy**

Tradycja Sobotniej Nocy: skakanie przez ogień i puszczanie wianków na wodę

W "Latopisie hustyńskim" z XVII wieku czytamy:

"Temu Kupale pamięć odprawia się w wieczór narodzenia Jana

Chrzciciela tym sposobem:

z wieczora zbiera się lud prosty obojej płci, i splata sobie wieńce z ziela jadownego albo korzenia, i przepasawszy się bylicą wznieca ogień. Gdzie indziej stawiają gałąź zieloną, i wzięwszy się za ręce obracają wokół tego ognia, śpiewając swoje pieśni. Potem przez ogień ten przeskakują temu biesowi ofiarę z siebie składając. Kupało, jako mniemam, był bóg bogactwa, jak w Helladzie Ceres, jemu zaś niemądrzy dziękczynienie za bogactwo wznoszą w ten czas, gdy mają nadejść żniwa".

To krytyka obrządku, ale pamiętajmy, że pisze to mnich, który nie rozumie tego święta.

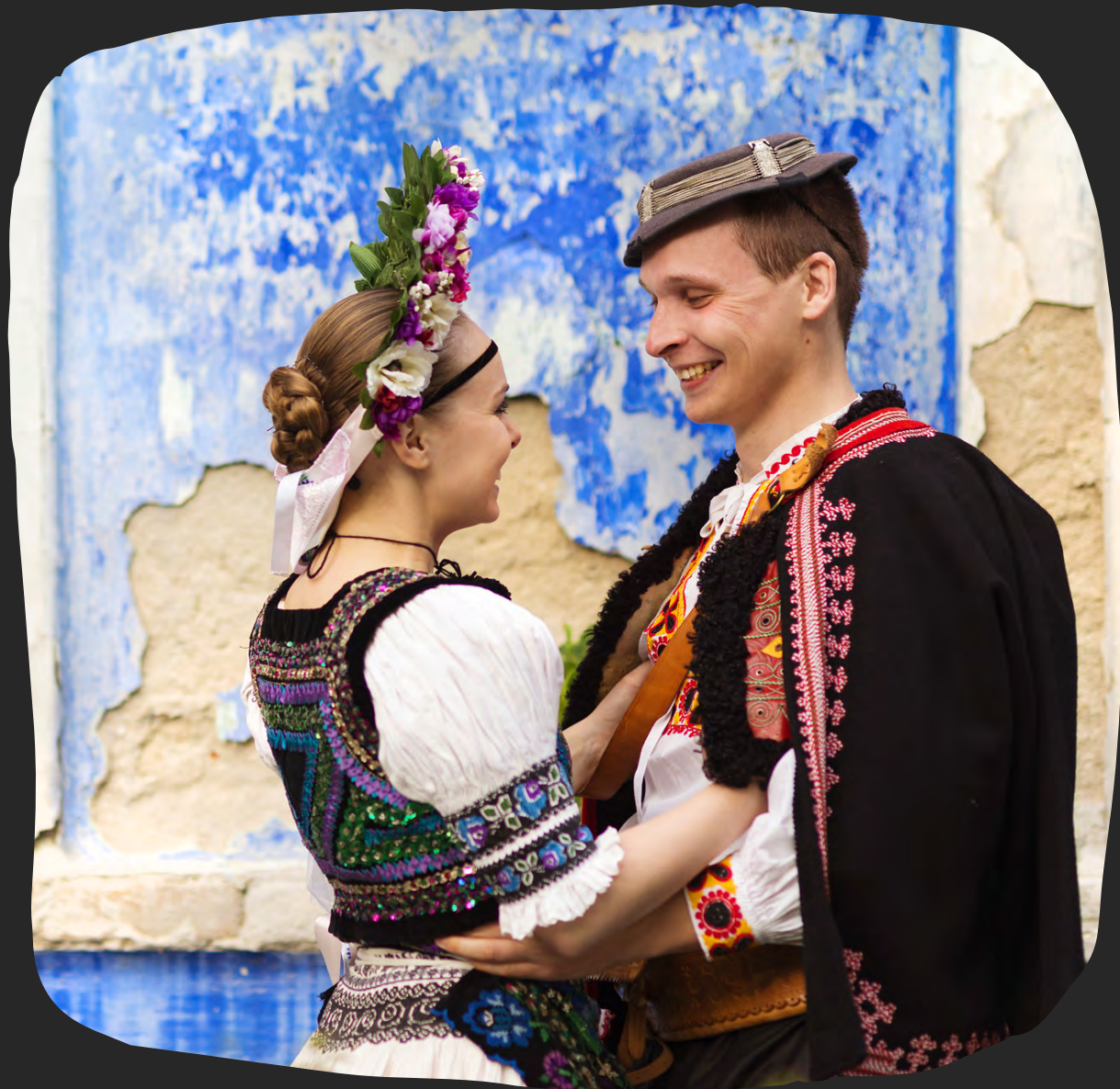

JARYŁO i JARE GODY

27 kwietnia obchodzono święto Jaryły, czyli podczas pierwszej orki

**Włóczył się Jaryło,
Po całym świecie.
Rodził żyto w polu,
Płodził ludziom dzieci.
A gdzie on nogą,
Tam żyto kopą.mn
A gdzie on na ziarnie,
Tam kłós zakwitnie**

to piosenka śpiewana przez dziewczęta podczas obrządku, jedną z nich przebierano za Jaryłę i obwożono w tym stroju po wsi

Jare gody a frazeologizmy polskie

"jary" - krzepki, zdrowy",
ale też "siany na wiosnę, wiosenny"

"gody" - "obrzadek weselny", święto

BIBLIOGRAFIA:

Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.

Brückner A., *Mitologia słowiańska i polska*, Warszawa 1980

Urbańczyk S., *Religia pogańskich Słowian*, Kraków 1947.

Szyjewski A., *Religia Słowian*, Kraków 2010.

**Strelczyk J., *Mity, podania i wierzenia dawnych Słowian*,
Poznań 1998.**

NAWA

PAŃSTWOWA
WYŻSZA
SZKOŁA
ZAWODOWA
W CHEŁMIE

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

Beata Kucharska

**PROJEKT FINANSOWANY PRZEZ NARODOWĄ AGENCJĘ WYMIANY AKADEMICKIEJ W RAMACH PROGRAMU
PROMOCJA JĘZYKA POLSKIEGO (THE PROJECT IS FINANCED BY THE POLISH NATIONAL AGENCY FOR ACADEMIC EXCHANGE)**